

Scheufler, Pavel: Osobnosti fotografie v českých zemích do roku 1918

Autor článku: Hana Strejčková - 16.1.2014

ISBN: 978-80-7331-112-4

knihy : Česká republika /

RECENZE

HISTORIE

Pavel Scheufler: *Osobnosti fotografie v českých zemích do roku 1918*. NAMU – Nakladatelství Akademie múzických umění, Praha, 2013, 468 s.

Uznávaný historik fotografie **Pavel Scheufler** ve své nejnovější publikaci *Osobnosti fotografie v českých zemích do roku 1918* přehledně zpracoval rané dějiny fotografie na našem území od jejích počátků po vznik samostatné republiky. Unikátní kniha fotografa, vědce a odborného pedagoga na katedře FAMU na první pohled zaujme humornou fotografií na titulu, pak rozsahem a rozmanitostí obrazové přílohy a v neposlední řadě výběrem osobností a svou systematičností, s jakou předkládá osmdesát let vývoje fotografie v českých zemích.

Pavel Scheufler, který napsal 43 knih o fotografii a fotografech, mezi nimi rozsáhlé *Fotografické album Čech 1839–1914*, a uspořádal na 60 výstav nejen u nás, ale i v zahraničí, zúročil své dlouholeté bádání a vytvořil čtivou učebnici (je možné ji charakterizovat i jako lexikon, vizuální atlas, příručku), která v souvislostech mapuje málo prozkoumanou či téměř neprozkoumanou oblast rodičího se fotografického řemesla a umění na našem území. Kniha je bohatá na odkazy a zdroje, rejstříky a podrobné přehledy, ohraničené rokem 1918; zahrnuje například přehled souborných výstav nebo souborné literatury k dějinám fotografie střední Evropy či přehled odborných fotografických publikací vydaných ve zkoumaném období.

„Fotografie 19. století v mnohem větší míře než moderní fotografie pracovala s iluzí prostoru.“ Autor uvádí, že například ve fotografii z ateliérů byl vždy prostor konstruován a používaly se malované rekvizity. „Konstruován byl také děj na snímcích, uměle byl navozován i zobrazený pohyb. Iluze, divadelnost a inscenovanost patří mezi určující znaky fotografie 19. století.“ Pavel Scheufler v úvodu stručně srovnává zásadní odlišnosti rodičího se fotografického řemesla s počátkem 20. století, v němž již fotografie začala sledovat cíle komplexnější a měla k dispozici i jiné, rozmanitější technické prostředky. „Vedle charakteristik, uplatňovaných

bezprostředně při tvorbě snímků, jsou významné i jejich vnější znaky, které rovněž vycházejí ze stavu používaných technických prostředků. Základní tonální škála fotografie 19. století je hnědobílá, nikoli černobílá jako u většiny fotografií 20. století.“

Základem knihy je 143 abecedně řazených medailonů, které doprovází 625 snímků, vybraných z mnoha českých i zahraničních institucí, ale i z rodinné sbírky autora, založené ve 20. letech minulého století. Autor se však nesoustředí jen na výčet životopisných dat a holá, encyklopedická fakta, ale naopak život osobnosti výstižně přibližuje ve společensko-kulturním kontextu i s ohledem na místo jejího působení a sumarizuje její přínos v oboru fotografie. Pavel Scheufler pojmenovává a zdůrazňuje podstatné a výrazné rysy tvorby, žánr a používanou techniku a zařazuje osobnost i do vztahu s předchůdci či pokračovateli. Každý portrét je dokreslen reprezentativními ukázkami z díla. U některých jmen však badatel přiznává nedostatek informací a doslova vybízí k dalšímu pátrání. A zatímco u méně známých fotografií Scheufler inspiruje k pokračování ve výzkumu, u osobností, jež se dodnes těší velké pozornosti a vyšlo o nich mnoho monografií, jako je například **František Drtikol** či **Jan Langhans**, se soustředí na zásadní mezníky v jejich životě a tvorbě a připomíná jejich význam.

Historik vybíral ze stovek osobností. Nakonec se zaměřil na nejvýraznější představitele a průkopníky různých žánrů a technologií v oblasti fotografie z řad živnostníků a amatérů a přehled obohatil i o vědce, podnikatele, cestovatele, umělce a další odborníky ve svém oboru, kteří se fotografování věnovali ať už z nadšení, či pro účely své práce a přinášeli tak například zajímavé pohledy na vzdálená místa zeměkoule (např. **Alberto Vojtěch Frič**, **Emanuel von Friedrichsthal**, **Johann Nepomuk Palffy**, **Enrique Stanko Vráz** ad.) či na vědecké objevy (např. **Jan a Josef Fričovi**, **Jakub Husník**, **Jan Evangelista Purkyně** ad.) anebo byli prvními teoretiky v dějinách fotografie (např. **Jaroslav Petrák**, *Žeň světla a stínu* z roku 1910, **Antonín Markl**, **Jan Posselt** ad.). Autor zároveň dodává: „V 19. století bylo úlohou fotografie v zásadě zobrazovat, co kamera vidí, a ne jak vidí.“ Nezanedbatelným přínosem fotografie té doby jsou i její dokumentační možnosti. Scheufler připomíná například cyklus pražských bran před jejich zbouráním **Karla Ptáka**, slezského krajináře **Roberta Halma**, etnografické motivy u **Erwina Rauppa** či šumavského fotokronikáře **Josefa Seidela**. V přehledu jsou uvedeni neznámí i slavní, všichni ale zapálení fotografové a inovátoři, vedle mnoha zmiňuje například **Alfreda Baštýře**, jenž byl u nás zřejmě prvním, který fotografoval z balonu a vedle **Jana Kříženeckého** patřil k prvním našim filmařům, a také nechybí příběh naší nejvýraznější osobnosti v reportážní fotografii za doby monarchie **Rudolfa Bruner-Dvořáka** (muž na titulní fotografii), kterému bylo dokonce dovoleno používat titul Momentní fotograf...Ferdinanda d'Este.

Pavel Scheufler do výboru zařadil i nemálo ženských jmen. Historik připomněl, že první živnostenskou fotografkou v Čechách byla patrně **Theresie Dela**, která si živnost zapsala roku 1852 v Praze na Starém Městě. Za první českou uměleckou fotografku je označována **Julie Jirečková** a fotografii se věnovala i její sestra Noemi. Z dalších badatelů uvádí **Antonii Smetanovou**, jež byla oceněna v roce 1897 na výstavě KFA (Klub fotografů amatérů v Praze, zal. 19. 8.1889), **Růženu Fričovou**, **Mílu Salingerovou**, **Boženu Bláhovou** ad. „Fotografovaly také některé aristokratky, vedle **Žofie Chotkové** například **Franziska Clary-Aldringenová**.“ Z německých klubů pak uvádí **Terezu Zuckerandlovou** a **Pauline Kletzerovou**. Přehled zahrnuje i portréty žen, které fotografickou živnost převzaly po manželovi (např. **Anna**

Fiedlerová) anebo se nebály samostatného podnikání a otevřely vlastní atelier (např. **Bohumila Bloudilová, Jenovéfa Kolínská – Vefa Lindauerová**).

Scheuflerova publikace nabízí pestrobarevnou paletu lidských osudů, provázaných česko-německo-židovským prostředím, a různorodost pracovních postupů úzce spjatých s počátky a vývojem fotografie. Po důkladném přečtení se před čtenářem rozkryje pozoruhodná společnost, čítající talentované a všestranné jedince, jejichž fotografické stopy zanechaly ve „středoevropském prostoru“ znatelný otisk. A i když v knize nejsou zahrnuty například medailonky zakladatele balistické fotografie **Ernsta Macha** či astronoma **Ladislause Weineka** a dalších neméně významných osobností, neboť se jim věnuje řada jiných publikací, podařilo se Scheuflerovi vytvořit plastický obraz doby rodící se fotografii a svědčí o odhodlání, houževnatosti i nadání průkopníků. Kniha tak není jen „suchá“ příručka raných dějin fotografie, ale studnice zajímavých informací a znaleckých komentářů, z níž mohou čerpat nejen studenti, ale může dobře posloužit všem zájemcům o obor a jeho historii včetně odborné veřejnosti.

© Hana Strejčková

Zdroj: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32603/scheufler-pavel-osobnosti-fotografie-v-ceskych-zemich-do-roku-1918->